

I.ÚS 420/05 ze dne 11.10.2007

N 158/47 SbNU 63

K postupu státních orgánů při výkonu práva rodiče na styk s dítětem

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedy senátu Vojena Güttlera a soudců Ivany Janů a Dagmar Lastovecké - ze dne 11. října 2007 sp. zn. I. ÚS 420/05 ve znění opravného usnesení ze dne 6. listopadu 2007 ve věci ústavní stížnosti V. K. proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 21. 4. 2005 č. j. 24 Co 82/2005-1617, kterým bylo rozhodnuto o úpravě styku s vedlejším účastníkem nezletilým Milanem K.

I. Ve věci péče o nezletilého Milana K. vedené u Okresního soudu Praha-západ pod sp. zn. P 253/2000 bylo porušeno stěžovatelovo základní právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, zakotvené v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, dále právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a v důsledku toho i právo chráněné v čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

II. Návrh na zrušení rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 21. 4. 2005 č. j. 24 Co 82/2005-1617 se zamítá.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatel podanou ústavní stížností napadl ve znění uvedený rozsudek Krajského soudu v Praze (dále též jen "krajský soud"), byť v jejím záhlaví uvedl, že směřuje též proti rozsudku Okresního soudu Praha-západ ze dne 21. 12. 2004 č. j. P 253/2000-1484. Konstatoval, že rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 5. 10. 1994 č. j. 12 Co 310/94-100 bylo - dle jeho návrhu - rozhodnuto o úpravě styku s nezletilým synem Milanem K. tak, že byl oprávněn se s ním stýkat každou první sobotu v měsíci od 9 do 12 hodin a dále ve stejnou dobu vždy každého 26. 12.; přitom první tři styky se měly uskutečnit za přítomnosti matky. Doplnil, že k žádnému styku dosud nedošlo, matka styku vždy zabránila, na styk syna nikdy nepřipravila, naopak v něm postupně vyvolala syndrom zavrženého rodiče. Postupem let tak došlo ze strany nezletilého syna k negativnímu vztahu k otci. Za této situace krajský soud napadeným rozsudkem změnil úpravu styku z fyzického na písemný, čímž fakticky zakázal skutečný styk otce se synem. Matce byly opakovaně ukládány pokuty a byla pravomocně odsouzena k podmíněným trestům odnětí svobody za maření styku nezletilého s otcem, za nezasílání informací o synovi otci, za maření úředního rozhodnutí, za křivou výpověď. Stěžovatel tvrdí, že v řízení před obecnými soudy byla porušena jeho ústavně zaručená základní práva, a reprodukuje řadu ustanovení Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") a Úmluvy o právech dítěte. Zásah do základních práv konkretizuje tvrzením, že se nedomohl svého práva u obecných soudů a byla mu odepřena spravedlnost a soudní ochrana, protože usiluje o styk s nezletilým synem více než 10 let, a že nelze postupem soudů ve věci úpravy styku připravit dítě otce a jeho příbuzné, stejně tak jako připravit otce o jediného syna. Je přesvědčen, že soudy rezignovaly na prosazení práva v konfrontaci s tvrdohlavostí matky a nezajistily spravedlivý výkon rodičovských práv. V další pasáži ústavní stížnost stručně popisuje svoji sociální situaci a formuluje představy o výchově dítěte s důrazem na význam osobního styku. Na základě uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadený rozsudek krajského soudu zrušil.

2. Ústavní soud usnesením ze dne 4. 11. 2005 č. j. I. ÚS 420/05-8 ustanovil nezletilému Milanovi K. příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí jako kolizního opatrovníka pro řízení před Ústavním soudem podle ustanovení § 37 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, ve spojení s ustanovením § 63 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, a ustanovením § 192 odst. 1 občanského soudního řádu.

3. Znění relevantních článků Listiny, které upravují základní práva, jejichž porušení stěžovatel namítá, je následující (pozn.: další ustanovení Listiny, Ústavy České republiky a Úmluvy o ochraně práv dítěte, na které odkazuje stěžovatel, ponechává Ústavní soud stranou pozornosti, protože stěžovatel většinou pouze parafrázuje jejich obsah):

Čl. 32 odst. 4 Listiny:

Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

Čl. 36 odst. 1 Listiny:

Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

Čl. 38 odst. 2 Listiny:

Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.

II.

4. Podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníka, tj. krajského soudu, a vedlejších účastníků řízení, nezletilého Milana K. a matky Mileny K.

5. Krajský soud zdůraznil, že musel vycházet z ustanovení zákona o rodině a respektovat nejen práva rodičů, ale především zájem dítěte. Styk otce s dítětem byl proto upraven tak, aby při respektování práv otce byl současně chráněn zájem dítěte, soud vycházel ze zjištěného skutkového stavu, se znalostí vývoje celé věci, proto odkázal na svoje rozhodnutí, včetně jeho odůvodnění.

6. Městský úřad v Černošicích jako opatrovník nezletilého Milana K. připomenul, že již v řízení před obecnými soudy souhlasil s tím, aby nezletilému a jeho otci byla umožněna písemná forma styku v rozsahu, který určí soud, a podal návrh na nařízení soudního dohledu nad výchovou nezletilého. Zastává názor, že stěžovateli nebyla odepřena spravedlnost a soudní ochrana, napadené rozhodnutí není v rozporu s Úmluvou o právech dítěte, soudy obou stupňů respektovaly Listinu, na základě znaleckých posudků bylo rozhodnuto o omezení rodičovských práv, avšak za daných okolností ve prospěch nezletilého Milana K.; nedošlo tak k porušení čl. 32 ani čl. 36 Listiny. Z těchto důvodů považuje ústavní stížnost nedůvodnou a navrhuje, aby ústavní stížnost byla zamítnuta.

7. Vedlejší účastnice Milena K. považuje stěžovatelův návrh za zcela neopodstatněný a nepodložený po stránce skutkové i právní. Nepopírá, že otázka úpravy rodičovských práv a povinností je od samého narození nezletilého předmětem dlouhé řady vleklých a náročných soudních sporů. Stěžovatel, kterému svědčila zákonná domněnka otcovství, se prakticky šest let neúspěšně domáhal popření otcovství, poté se začaly vést spory o výši výživného a úpravu styku. V současné době je nesporné, že citové vazby mezi synem a otcem jsou natolik narušeny, že by bylo proti zájmu zdravého duševního a psychického vývoje nezletilého, aby docházelo k osobnímu styku mezi nimi; je přesvědčena, že jakákoliv jiná než stávající právní úprava styku by byla zjevným porušením práv dítěte. Podle jejího názoru citová vazba mezi otcem a synem nebyla vytvořena tím, že by ona záměrně vzdalovala dítě otci, ale proto, že jí nebyly dány přirozené základy tím, že otec dítě odmítal v té části života, která je pro psychický vývoj nejdůležitější (v tomto směru odkázala na znalecké posudky). Vedlejší účastnice navrhla, aby ústavní stížnost byla odmítnuta jako návrh zjevně neopodstatněný.

8. Ze soudního spisu (původně Okresního soudu Praha-západ sp. zn. P 636/91, později sp. zn. P 253/2000, posléze sp. zn. 30 P 170/2005 u Okresního soudu Praha-východ) Ústavní soud zjistil, že stěžovatel podal dne 2. 10. 1991 u Obvodního soudu pro Prahu 4 návrh na úpravu styku s nezletilým Milanem K. (v době, kdy manželství stěžovatele a matky nezletilého již bylo pravomocně rozvedeno). Matka nezletilého podala dne 21. 4.

1992 návrh na svěřeni nezletilého syna do výchovy a domáhala se stanovení výživného. Tomuto návrhu bylo rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 18. 11. 1992 č. j. P 636/91-32 vyhověno a úprava styku s nezletilým byla vyloučena k samostatnému projednání. Proti rozsudku se stěžovatel odvolal, Městský soud v Praze ho rozsudkem ze dne 17. 2. 1993 č. j. 18 Co 37/93-42 potvrdil, pouze rozhodl odchylně o splátkách výživného. Stěžovatel se souběžně domáhal vydání předběžného opatření, kterým by byl upraven jeho styk, usnesením ze dne 5. 4. 1993 č. j. P 636/91-44 tento návrh Obvodní soud pro Prahu 4 zamítl. Stěžovatel proti usnesení podal odvolání, vznesl též námitku podjatosti soudkyně. Zamítnutí návrhu na vydání předběžného opatření bylo usnesením Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 1993 č. j. 12 Co 70/93-49 potvrzeno, usnesením z téhož dne sp. zn. 14 Nc 353/93 Městský soud v Praze rozhodl, že soudkyně není vyloučena pro podjatost z projednávání a rozhodování věci. Dne 3. 8. 1993 podal stěžovatel návrh na obnovu řízení proti usnesení Městského soudu v Praze zamítajícím návrh na vydání předběžného opatření. Po provedeném dokazování, včetně znaleckého posudku, rozhodl Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 16. 5. 1994 č. j. P 636/91-86 tak, že upravil styk stěžovatel s nezletilým synem na každou první sobotu v měsíci od 9 do 12 hodin a ve stejnou dobu vždy každého 26. 12., a to za přítomnosti matky. Stěžovatel i matka se proti rozsudku odvolali, Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 5. 10. 1994 č. j. 12 Co 310/94-100 změnil napadený rozsudek ve výroku o úpravě styku jen tak, že pouze první tři styky otce s nezletilým se uskuteční za přítomnosti matky, jinak ho potvrdil. Návrhem ze dne 5. 1. 1995 se stěžovatel domáhal rozšířené úpravy styku. Následně probíhalo rozhodování ve věci přenesení příslušnosti, až Městský soud v Praze usnesením ze dne 9. 2. 1995 č. j. 12 Co 34/95-132 potvrdil usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 30. 11. 1994 č. j. P 636/91-104, tudíž příslušným se stal Obvodní soud pro Prahu 10. Stěžovatel opakovaně soudu oznamoval zmařený styk, podával návrhy na výkon rozhodnutí, návrhy na úpravu styku a jejich vyřízení urgoval. Oba rodiče na sebe navzájem podali trestní oznámení, matka pro neplacení výživného, stěžovatel pro křivé obvinění. Obvodní soud pro Prahu 10 rozsudkem ze dne 30. 11. 1995 č. j. P 91/95-199 návrh na úpravu styku zamítl, matce současně uložil pokutu za neuskutečněný styk. Proti rozsudku se oba rodiče opětovně odvolali. Matka se domáhala zvýšení výživného a následně podala námitku podjatosti předsedkyně senátu. Městský soud v Praze napadený rozsudek rozsudkem ze dne 17. 4. 1996 č. j. 19 Co 128/96-224 ve výroku, kterým byl zamítnut návrh otce na rozšíření styku, potvrdil, ve výroku o ukládání pokut rozsudek změnil tak, že pokuty zvýšil (námitce podjatosti nevyhověl). Dne 29. 5. 1996 podal stěžovatel další návrh na úpravu styku, matka vznesla další námitku podjatosti. Stěžovatel neustále podával soudu zprávy o zmařeném styku. Městský soud v Praze usnesením ze dne 31. 1. 1997 č. j. 14 Nc 1067/96-302 opětovně rozhodl, že soudkyně není vyloučena z projednávání a rozhodování. Stejně bylo rozhodnuto o třetí námitce (usnesením Městského soudu v Praze ze dne 22. 8. 1997 č. j. 14 Nc 530/97-323). Stěžovatel nadále podával zprávy o zmařeném styku. Obvodní soud pro Prahu 10 rozsudkem ze dne 27. 11. 1997 č. j. P 91/95-366 návrh matky na zákaz styku zamítl, návrh otce na rozšíření styku zamítl, vyživovací povinnost zvýšil a rozhodl o úhradě nedoplatku na výživném. Rozsudkem ze dne 4. 12. 1997 č. j. P 91/95-373 uložil Obvodní soud pro Prahu 10 matce další pokuty za neuskutečněné styky otce s nezletilým. Stěžovatel i matka podali opětovně odvolání, matka podala odvolání též proti usnesení o uložení pokut. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 20. 6. 1997 sp. zn. 1 T 136/96 ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze byla matka uznána vinnou trestným činem maření výkonu úředního rozhodnutí a byl jí uložen peněžitý trest ve výši 5 000 Kč. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 14. 7. 1998 č. j. 22 Co 266/98-429 prvostupňový rozsudek v zamítavých výrociích ohledně styku potvrdil a změnil výrok o výživném. Usnesením ze dne 31. 7. 1998 č. j. 25 Co 267/98-436 potvrdil napadený rozsudek o ukládání pokut za neuskutečněný styk. Dne 5. 8. 1998 podal stěžovatel další návrh na úpravu styku s nezletilým, v roce 2001 ho vzal zpět. V mezidobí matka nezletilého začala soudu oznamovat nepřevzetí dítěte a neplacení výživného na dítě. Následně byla přenesena příslušnost na Okresní soud Praha-západ.

9. Proti rozsudku o zvýšení výživného podal stěžovatel návrh na obnovu řízení, usnesením Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 27. 10. 1999 č. j. 19 P 91/95-588 byl tento návrh zamítnut, stěžovatel se odvolal, neustále podával zprávy o zmařeném styku, vznesl námitku podjatosti některých soudců Městského soudu v Praze. Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 28. 7. 2000 č. j. Nco 92/2000-609 rozhodl, že dva soudci nejsou vyloučeni. Usnesení o zamítnutí návrhu na obnovu řízení bylo usnesením Městského soudu v Praze ze dne 28. 8. 2000 č. j. 25 Co 87/2000-613 zrušeno, protože nebylo nařízeno ústní jednání. Dne 4. 4. 2001 podal stěžovatel další návrh na výkon rozhodnutí. Okresní soud Praha-západ usnesením ze dne 17. 4. 2001 č. j. P 253/2000-712 zahájil řízení o úpravu styku stěžovatele s nezletilým synem. Podáním ze dne 24. 4. 2001 se matka domáhala zákazu styku. Okresní soud Praha-západ usnesením ze dne 18. 4. 2001 č. j. P 253/2000-737 opětovně zamítl návrh na obnovu řízení. Usnesením ze dne 3. 5. 2001 č. j. P 253/2000-739 uložil matce další pokuty (částečně stěžovatelův návrh zamítl). Proti poslednímu usnesení se oba odvolali, usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 15. 10. 2001 č. j. 24 Co 405/2001-802 bylo usnesení potvrzeno v zamítavém výroku, ve výroku, kterým byly uloženy pokuty, bylo zrušeno. Rozsudkem ze dne 16. 5. 2001 č. j. P 253/2000-757 rozhodl Okresní soud Praha-západ tak, že rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 16. 5. 1994 č. j. P 636/91-86 ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze dne 5. 10. 1994 č. j. 12 Co 310/94-100 zůstává nezměněn. Proti tomuto

rozsudku se odvolala matka, stěžovatel se odvolání vzdal (pouze se odvolal proti odůvodnění, jeho odvolání bylo zamítnuto). Usnesením krajského soudu ze dne 27. 9. 2001 č. j. 24 Co 406/2001-796 byl rozsudek soudu prvního stupně zrušen. Také v dalším období podával stěžovatel zprávy o zmařeném styku a podal další námitku podjatosti, a to soudkyně a dvou znalkyň z oboru psychiatrie. Matka podala návrh na zvýšení výživného (11. 3. 2003) a byla odsouzena pro trestný čin krivé výpovědi (podmíněně 10 měsíců na 2 roky), neboť tvrdila, že nepřevzala platby výživného.

10. Okresní soud Praha-západ rozsudkem ze dne 11. 3. 2003 č. j. P 253/2000-1090 rozhodl tak, že původní rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 16. 5. 1994 č. j. P 636/91-86 ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 5. 10. 1994 č. j. 12 Co 310/94-100, pokud jimi bylo rozhodováno o úpravě styku otce s nezletilým, změnil tak, že se styk otce s nezletilým neupravuje, a matce uložil povinnost v pravidelných měsíčních intervalech písemně informovat otce o zdravotním stavu nezletilého, jeho školních výsledcích, mimoškolních aktivitách a podávat mu aktuální zprávy o mimořádných podstatných záležitostech týkajících se nezletilého. Návrh matky na zákaz styku otce s nezletilým zamítl. Proti rozsudku se otec i matka odvolali. Krajský soud výrok o tom, že styk se neupravuje, a výrok o zamítnutí návrhu na zákaz styku zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení. Návrh otce na výkon rozhodnutí byl usnesením Okresního soudu Praha-západ ze dne 10. 3. 2003 č. j. P 253/2000-1103 zamítnut, otec se proti usnesení odvolal. Znovu otec podal návrh na výkon rozhodnutí, matce byla uložena pokuta 40 000 Kč za neuskutečnění styků od prosince 1994 do listopadu 1997 usnesením ze dne 31. 5. 2004, oba se odvolali. Odvolací soud změnil výši pokuty na 30 000 Kč.

11. Okresní soud Praha-západ rozsudkem ze dne 21. 12. 2004 č. j. P 253/2000-1484 změnil úpravu styku tak, že otec je oprávněn k písemným stykům s nezletilým, a to tak, že své dopisy mu bude zasílat 1x měsíčně na adresu školy v měsících září - červen, zamítl návrh matky na zákaz styku a nad výchovou nezletilého Milana K. stanovil dohled. Proti rozsudku podali stěžovatel i matka nezletilého odvolání, o němž rozhodl krajský soud napadeným rozsudkem, přičemž zjistil, že odvolání matky není důvodné a odvolání stěžovatele je důvodné částečně. V odůvodnění akcentoval závěry znaleckých posudků, podle nichž nezletilý Milan K. není schopen ani krátkodobého osobního styku s otcem, příčinou je jeho skutečný strach z otce, ten však není objektivní překážkou jejich styku, a konstatoval, že z hlediska zajištění harmonického vývoje nezletilého je styk s otcem v jeho zájmu, avšak otec není na osobní styk se synem emočně připraven, s rolí otce nemá žádnou zkušenost. Z těchto důvodů uzavřel, že styk bude nadále probíhat písemně, což koresponduje doporučení znaleckého posudku, přičemž písemná forma styku vytváří předpoklad pro to, aby se mezi otcem a synem mohl vytvořit takový vztah, který by v budoucnosti mohl umožnit i jejich styk osobní. Krajský soud výrok o styku dílčím způsobem změnil, resp. zpřesnil průběh styku, upravil i povinnost matky zajistit, aby nezletilý jednou za dva měsíce otci na jeho dopisy odpovídal, a vyloučil prostředníka, tj. školu. Odvolací soud se ztotožnil s výrokem o nařízení dohledu nad výchovou nezletilého, též založeným na zjištění znaleckého posudku o nedostacích v péči matky o nezletilého. Rozsudek byl stěžovateli doručen 31. 5. 2005 a následujícího dne nabyl právní moci.

12. Po dobu řízení o ústavní stížnosti obecné soudy pokračovaly v řízení ve věci styku s nezletilým Milanem K. Stěžovatel znovu podal návrh na osobní styk, návrh na soudní nařízení rodinné terapie, Okresní soud Praha-západ tento návrh rozsudkem ze dne 21. 7. 2006 č. j. 30 P 170/2005-S-132 zamítl a zastavil řízení o nařízení rodinné terapie. Zamítavé rozhodnutí odůvodnil závěrem, že od doby předchozí úpravy styku nedošlo k takové změně, který by odůvodňovala, aby mezi otcem a nezletilým synem byl upraven styk osobní; rozhodnutí o zastavení řízení na nařízení rodinné terapie odůvodnil tím, že k tomuto rozhodnutí nemá pravomoc soud, ale obecní úřad obce s rozšířenou působností podle § 12 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Proti tomuto rozsudku podal stěžovatel odvolání. Krajský soud doplnil dokazování výsledkem znalkyň a shledal, že odvolání ohledně styku není důvodné, a tudíž v této části prvostupňový rozsudek potvrdil (viz rozsudek ze dne 7. 12. 2006 č. j. 24 Co 434/2006-166). Výrok o zastavení řízení vypustil jako nadbytečný. V té souvislosti v odůvodnění uvedl, že stěžovatel uskutečnění rodinné terapie podmiňuje účastí nezletilého syna a že zároveň neprojevuje snahu o zlepšení písemného kontaktu, což ho vedlo k závěru, že stěžovatel v současné době opravdový zájem o rodinnou terapii, která by měla vést k úpravě jeho osobního styku s nezletilým, nemá.

III.

13. Po provedeném dokazování a po seznámení s listinnými podklady Ústavní soud zjistil, že stěžovatelův návrh je zčásti opodstatněný; tím má na mysli obsah ústavní stížnosti jako celku, která směřuje i proti průtahům v předcházejících fázích řízení ve věci péče o nezletilého, které posléze vyústilo ve vydání napadeného rozsudku krajského soudu. Přítom opodstatněností ústavní stížnosti je v řízení před Ústavním soudem třeba rozumět podmínku, že napadeným rozhodnutím bylo porušeno základní právo nebo svoboda stěžovatele. Ústavní soud sice ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 83 a 91 Ústavy České republiky) a není

pravidelnou přezkumnou instancí rozhodnutí obecných soudů. Nicméně, v této konkrétní souzené věci Ústavní soud konstatuje, že obecné soudy do ústavně zaručených práv stěžovatele podle výroku I zasáhly.

14. Ústavní soud totiž analýzou soudního spisu shledal, že od roku 1994, tj. od první úpravy styku stěžovatele s nezletilým Milanem K., nezajistily soudy stěžovateli výkon jemu přiznaného práva. Stěžovatel sice nese také svůj podíl na délce trvání sporů, např. vznášením nejrůznějších procesních návrhů (zejména podjatosti soudců) či zbytečnou medializací případu. Tyto skutečnosti však nezabavují obecné soudy povinnosti, aby věc projednaly v přiměřené lhůtě a přiznanému právu poskytly adekvátní ochranu. Z tohoto důvodu konstatuje Ústavní soud porušení čl. 38 odst. 2 Listiny, což je současně porušením práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a zásahem do práva stěžovatele chráněného v čl. 32 odst. 4 Listiny.

15. První senát Ústavního soudu dovozuje, že v dané věci nejde o "klasické" průtahy ve sporném řízení (ve smyslu myšlenkové konstrukce aplikované v nálezu ve věci zn. IV. ÚS 391/07, Sbíрка nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 46, nálež č. 122), neboť v takovém případě by byla stěžovatelova ústavní stížnost nepřijatelná. Závěr o porušení uvedených základních práv je založen na komplexním posuzování vývoje specifického řízení, tedy řízení ve věci péče o nezletilého Milana K., a to již od doby bezprostředně následující po jeho narození. Senát reflektuje i to, že průtahy v tomto řízení kritizoval již Evropský soud pro lidská práva ve svém rozhodnutí ze dne 9. 1. 2007 (ve věci stěžovatele) č. 26634/03.

IV.

16. Ústavní soud při dalším posuzování obsahu ústavní stížnosti neshledal, že by stěžovatelovo základní právo zakotvené v čl. 32 odst. 4 Listiny bylo porušeno též napadeným rozsudkem krajského soudu. K aplikaci uvedeného ustanovení Listiny se ve své judikatuře opakovaně vyslovil a zdůraznil odpovědnost obecných soudů za jeho naplnění. Např. v nálezu sp. zn. I. ÚS 48/04 (Sbíрка nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 36, nálež č. 19) upozornil, že svěření dítěte do (střídavé) výchovy rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 257/05 (Sbíрка nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 40, nálež č. 26) zdůraznil, že čl. 32 odst. 4 Listiny garantuje rodičům právo pečovat a vychovávat děti a naopak dětem zajišťuje právo na rodičovskou výchovu a péči. Systematické zařazení tohoto práva do kategorie práv hospodářských a sociálních se pak nutně musí odrazit v interpretaci tohoto práva, a to nikoliv jako práva rodičů a dítěte na to, aby státní moc nezasahovala do rodinné péče, nýbrž naopak i tak, aby takové péči státní moc poskytovala specifickou ochranu. Péče a výchova dítěte předpokládá zajištění materiálních i nemateriálních (citových, psychosociálních, kulturních etc.) podmínek pro to, aby dítě mohlo v přírodním rodinném prostředí rozvíjet všechny své osobní schopnosti a možnosti, které ve výsledku povedou k odpovídající socializaci dítěte. Roli obecných soudů akcentoval Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 554/04 (Sbíрка nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 37, nálež č. 106): Z ústavněprávního pohledu není možné nadřazovat modely fungování vztahů mezi oddělenými rodiči a nezletilými dětmi, které mají orgány veřejné moci zažité, nad zájem dítěte. Tyto modely, jakkoliv jsou v mnoha případech přínosné a použitelné, nemohou postihovat situaci každého jednotlivého nezletilého dítěte. Je proto věcí obecných soudů, aby při zohledňování všech konkrétních okolností daného případu a z nich vyplývajících zájmů dítěte, který musí být vždy předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými, nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy nebo správními orgány, rozhodly o konkrétní podobě nejvhodnějšího uspořádání vztahu mezi rodiči a dětmi. Na tom nemůže nic měnit ani to, že se rodiče nejsou schopni na takovémto uspořádání sami dohodnout. Úkolem soudů je upravit styk rodičů s dětmi, a nikoliv jej omezit či dokonce vyloučit. Soudy musí nalézt takové řešení, které nebude omezovat právo rodiče zaručené čl. 32 odst. 4 Listiny. Styk otce s dětmi tak, jak jej upravily obecné soudy (jednou za čtrnáct dní pouze v neděli a dále souvisle pouze lichý rok jeden týden o jarních, či každoročně dva týdny během letních prázdnin), nenaplnuje právo rodičů podílet se na výchově svých dětí a je porušením citovaného článku Listiny. Podle přesvědčení Ústavního soudu zájem dítěte vyžaduje, aby se na jeho výchově výrazněji podílel i otec - tedy prvek mužský - který je schopen napomáhat dítěti vhodnou formou i se školní prací a nezastupitelným způsobem se podílet na jeho postupně se vyvíjející životní orientaci. Na druhé straně nelze připustit, aby úprava styku závisela pouze na libovůli či na momentálních možnostech a ochotě či neochotě jednoho z rodičů (ať již otce nebo matky). Za pozornost stojí též názor vyslovený v nálezu sp. zn. I. ÚS 618/05 (Sbíрка nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 43, nálež č. 204) (byť ve věci Ústavní soud posuzoval nevydání předběžného opatření): Ústavní soud ve věcech péče o nezletilé poukazuje na nutnost použití takové interpretace účelu předběžného opatření v souladu s čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, jejímž výsledkem rozhodně nemůže být minimální míra ochrany základních práv jako určitého standardu. Jinými slovy, předběžné opatření upravující styk rodičů s dětmi musí být použito s ohledem na charakter a význam jím chráněného zájmu, kterým je umožnit i rodiči, který s dítětem trvale nežije, pravidelný a co nejširší kontakt, protože je to právě množství času, ve kterém je možno realizovat i neverbální výchovné

působení rodiče, tzv. výchova přítomností či příkladem, která je, jak je obecně známo, tou neúčinnější výchovnou metodou. Je nutno mít na zřeteli, že jakákoliv deformace vztahu rodič - dítě v důsledku odcizení je v pozdější době jen těžko napravitelná.

17. Ve světle těchto závěrů došel Ústavní soud k názoru, že návrh na zrušení napadeného rozsudku není důvodný, neboť zásah do ústavně zaručených základních práv účastníků nepředstavuje. Obecné soudy při formulaci této úpravy styku stěžovatele s nezletilým synem vycházely ze zjištění provedených znalci, konkrétně ze znaleckého posudku MUDr. M. K. ze dne 16. 4. 2001 a jeho doplnění PhDr. J. T. a MUDr. I. R. ze dne 19. 4. 2004. Z posudku z roku 2001 vyplývá, že oba rodiče jsou osobnostmi akcentovanými až anomálními, s rysy egocentrismu, nevyzrálosti, malé empatie směrem k nezletilému. Otec je direktivnější, více strohý, jde úřední cestou bez empatie, matka si neuvědomuje dosah izolace syna od otce pro harmonický vývoj nezletilého, nepočíná si zde moudře. Oba rodiče nejsou sami schopni bez pomoci odborníků nápravy. Aby se mohly začít uskutečňovat styky otce s nezletilým, musela by nastoupit odborná pomoc pro oba rodiče ve formě rodinné psychoterapie; přítom je nutné, aby rodiče i nezletilý syn si během ní ujasnili své role, vztahy k nezletilému, on aby se vůbec orientoval v osobách rodičů, pak teprve by bylo možno přistoupit ke stykům nezletilého s otcem. Pouze rozhodnutím soudu ho nelze uskutečnit, mohl by nezletilého poškodit, avšak v dlouhodobé perspektivě je osobnost otce pro nezletilého nutná k poznání. Vzájemně negativní až averzivní vztahy rodičů nezletilého a jejich letité spory měly výrazný a negativní vliv na nezletilého. Znalkyně doporučila již v roce 2001 dohled orgánu péče o dítě nad výchovou nezletilého, pro případ, že by rodiče neakceptovali ambulantní formu, navrhla postupovat formou hospitalizace nezletilého, aby rodiče ihned zahájili rodinnou terapii k pochopení celé problematiky, aby byli schopni ve prospěch nezletilého změnit přístupy a formy svého chování vůbec a k nezletilému zvláště. Jinak se k neprospěchu nezletilého budou soudit do jeho zletilosti a nezletilého budou každý svým způsobem poškozovat v jeho vývoji. Doplnění posudku bylo provedeno v průběhu odvolacího řízení a vyplynulo z něj, že stěžovatelův syn není schopen ani krátkodobého osobního styku s otcem, že je zcela závislý na postojích matky, identifikuje se s jejími názory, že pokud by byl pozitivně motivován, mohlo by na jeho straně dojít k zásadní změně postoje ve vztahu ke styku s otcem, dále že stěžovatel nemá žádnou zkušenost s rolí otce, není na osobní setkání emočně připraven, a pokud by došlo ke styku v původním rozsahu, takový styk by poškodil duševní zdraví nezletilého, byl by pro něj velmi traumatizující. Nutné též připomenout, že obecné soudy - vzhledem k provedeným zjištěním o tom, že matka dlouhodobě nevedla nezletilého k odpovídajícímu vztahu ke stěžovateli, dlouhodobě neplnila povinnost řádně připravovat nezletilého na styk s otcem, aniž jí v tom bránily objektivní překážky - rozhodly o nařízení dohledu nad výchovou nezletilého. Je tak vytvořen předpoklad, že v budoucnosti by se mohla situace změnit.

18. Na těchto závěrech nic nemění ani návrh Městského úřadu v Černošicích a právní zástupkyně matky Mileny K. (učiněný při ústním jednání), aby byl napadený rozsudek Krajského soudu v Praze se zřetelem k novému vývoji vztahů mezi účastníky zrušen. Je věcí účastníků řízení, aby v tomto směru učinili návrh u příslušného obecného soudu, který zváží současnou situaci a rozhodne tak, aby zájmy nezletilého Milana K. byly v maximální možné míře respektovány.

19. Na základě těchto zjištění Ústavní soud uzavírá, že i obecné soudy svojí nedůrazností a tím, že dostatečně již v roce 2001 nevyužily ve svých krocích závěrů znaleckých posudků, přispěly k porušení základních práv stěžovatele. O chování rodičů, které nezletilého přímo poškozují, netřeba ničeho dodávat, neboť znalecké posudky tuto problematiku plně postihují a Ústavní soud se s jejich závěry ztotožňuje.

20. Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem Ústavní soud ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, částečně vyhověl a konstatoval porušení příslušných článků Listiny. Návrh na zrušení rozsudku Krajského soudu v Praze Ústavní soud zamítl, protože neshledal, že by tímto rozhodnutím byla porušena základní práva a svobody stěžovatele.